

I. OBLIGATIO REGIAE MAIESTATIS DE ADMINISTRANDA IUSTITIA^a

Sigismundus etc. Significamus etc., quia cum petiti essemus a communi nobilitate regni nostri, cum alias¹, tum in hoc conventu generali Pyotrkiensi, ut et iniurias, quas ipsa haberet, et ea, quae communem iustitiam concernunt, reformaremus, nos vero primum defensionem regni, ut par est, consultum iri volentes, non potuerimus hactenus commode, nec tempus suppetebat, huic iustitiae ministrandae intendere, conventum iustitiae generalem hoc anno circa festum sancti Andreae futurum [ok. 30 XI 1525] statuendum decrevimus et statuere praesentibus litteris pollicemur; promittentes in verbo nostro regio, quod quicquid compertum fuerit vel iniurium esse cuipiam, vel a iustitia dissedere, in eo tam communitati omnium ordinum regni nostri, quam etiam singillatim unicuique iustitiam ministrabimus, aliaque omnia perficiemus, quae pro bono et tranquillo statu^b omnium subditorum nostrorum opportuna videbuntur.

In cuius rei testimonium etc.^c Datum in conventu Pyotrkiensi generali, feria secunda proxima ante festum Cathedrae sancti Petri proxima^d, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto, [20 II 1525] regni vero^e nostri anno decimo nono. Relatio reverendi in Christo patris domini Petri Cracoviensis et Posnaniensis episcopi et regni Poloniae vicecancellarii.

II. LITTERAE UNIVERSALES DE CONTRIBUTIONIBUS^a

Sigismundus^b, ^cDei gratia^b Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae Prussiaeque etc. dominus et haeres^c, universis et singulis ecclesiasticis et saecularibus ^dregni nostri consiliariis^d ceterisque subditis nostris, quibuscunque, tam terrestribus, quam civitatum et oppidorum honoribus et officiis insignitis, ad quorum notitiam ^epraesentes litterae nostrae^e pervenerint, et praesertim in palatinatu N.^f et districtu N.^g consistentibus, sincere^h et fidelibus dilectis, salutem et gratiam nostram regiam. Reverendissimi etⁱ reverendi in Christo patres, necnon magnifici, generosi, nobiles, famati et providi, sincere et fideles^j dilecti!

[1]. Quia compertum habentes Turcos et Thartaros se ad vastandum regnum et dominia nostra magno conatu accingere, et praeterea considerantes inducias cum magistro Prussiae et

^a Przyjmując za podstawę tekst z MK₁, t. 38, s. 218-219, uwzględniamy tu tylko odmianki zawarte w drugim zapisie metrykalnym: MK₂, t. 39, s. 278. Pomijamy natomiast wersje zawarte w późniejszych odpisach, zestawione przez O. Balzera, CIP, t. IV-1, nr 40, s. 132.

^b MK₂ dodaje: regni et.

^c W MK₂ zamiast: etc. – sigillum nostrum praesentibus est impressum.

^d Brak tego wyrazu w MK₂.

^e Brak tego wyrazu w MK₂.

^a W tekście tym, wzorem O. Balzera, uwzględniamy odmianki zawarte w obydwu wpisach metrykalnych MK₁, t. 38, s. 207-215 oraz MK₂, t. 39, s. 265-275, opierając się zasadniczo na najpoprawniejszym tekście zawartym w AGAD, G. Sier., Inscriptiones, t. 6, k. 160-163. Pomijamy natomiast odmianki, zestawione przez tegoż wydawcę (CIP, t. IV-1, nr 38, s. 119-120), a zawarte w innych, późniejszych odpisach rękopiśmiennych. Tym samym dla końcowych przepisów niniejszego uniwersału (art. 26 i 27) uwzględniamy trzy odrębne redakcje, ekspediowane do ziem wielkopolskich, małopolskich i ruskich.

^{b-b} MK₁ pominięte.

^{c-c} W MK₁ zamiast tego etc. W MK₂ opuszczono cały początek od: Sigismundus do haeres.

^{d-d} consiliariis regni nostri MK₁, MK₂.

^{e-e} G. Sier. pominięły te słowa.

^f W MK₁ zamiast N. pozostawiono okienko; Plocensi w G. Sier.

^g districtu eius MK₁; districtibus MK₂. W MK₁ zamiast N.: okienko. WMK₂: N. et N. W G. Sier.: et districtibus Plocensi et Bielscensi.

^h sincere nobis MK₁, MK₂.

ⁱ ac MK₂.

^j fideles nobis MK₁.

¹ Uprzednie usiłowania w sprawie korektury praw omówił O. Balzer, op.cit., nr 16, s. 45, oraz W. Uruszczak, Próba kodyfikacji prawa polskiego w pierwszej połowie XVI wieku, Warszawa 1979, s. 71 nn.

eius ordine brevi expirare¹, volentesque tempestive hiis et aliis gravissimis difficultatibus et periculis reipublicae providere, statueramus conventum generalem Piotrkoviae, ad festum divi Thomae apostoli [21 XII 1524], quem commodum transegimus, in quo metientes cum consiliariis nostris et terrarum nuntiis, quam damnosa sit quamque non expedita ad inopinatos hostium insultus generalis regni motio, praesida vero levia nullius esse usus ad hostium^k magnitudinem reprimendam, prout eventus anni praeteriti abunde declaravit, proindeque volentes de firmioribus solito aliquibus praesidiis confinium consulere, quae absque ^lpecunia praesenti^l constare nequeunt, ut, quoad fieri possit, vitaremus communem motionem, omnibus subditis nostris gravem et damnosam, ad eas contributiones communi omnium, tam consiliariorum nostrorum, quam etiam nuntiorum terrestrium consilio et assensu convenimus et illas ita moderati sumus, ut tametsi onus servitii bellici, quo regnum defenditur, solis terrigenis de iure incumbat, quia tamen ^mmagnitudo hostium vires illorum^m superare videtur, omnes status ac ordines pariter contingat, ad quas omnes sponte et amore reipublicae libere consenserunt. Quae quidem contributiones modo infrascripta solvi et exigi debent.

[2]. In primis ex triginta mansis seu laneis agrorum contribuenturⁿ decem octo floreni in moneta per triginta grossos computati ^osecundum antiquas quietantias^o, quos solvet dominus haereditarius, tam spiritualis, quam saecularis, et colonus, solvendo videlicet ^pde quolibet laneo^p decem octo grossos, quorum medietatem, hoc est novem grossos solvet dominus et possessor villae, alteram vero^q medietatem, hoc est alios novem grossos ipse colonus ad duas temporis ratas infrascriptas, hoc est duodecim grossos pro dominica Laetare proxima [26 III 1525], sex vero grossos reliquos pro festo Nativitatis sanctae Mariae [8 IX 1525]. Ea autem solutio a nobis ac primis statibus et ordinibus regni nostri^r spiritualibus et saecularibus fieri et incipi debet.

[3]. In quibus autem villis obligati sunt census perpetui^s in vim reemptionis alias na *widerkof*, is, qui percipit eiusmodi censum, sive spiritualis, sive saecularis, solvet a qualibet marca eiusdem census sex grossos, quos illi dominus et possessor villae defalcabit, quando et censum debitum solvet, et ipse solus, ne defensio reipublicae negligatur, solvet^t, ut supra dictum est, cum suo colono de quolibet laneo secundum antiquas quietantias decem octo grossos^u.

[4]. Item domini spirituales et saeculares, habentes census nudos, qui non includuntur in proprietate laneorum, ut ex censibus quibuscunque annuis civitatum oppidorumque^v, ex teloneis, zuppis, exactione *poradlne*, pontalibus, aggeralibus, navigiis, albatoriis, quae^w vulgo *blechy* vocantur², molendinis pecuniariis, quae non solvunt mensuras in grano, sed censum annuum in^x numerata pecunia pendunt, ex officinis minerariis, et similiter ex officinis vitrariis^y, quae *huty* vocantur, alias ex censu illarum, qui domino solvitur, et aliis id genus proventibus pecuniariis dabunt et solvent ab octuaginta^z marcis eiusmodi censuum^{aa} et proventuum decem octo florenos in moneta per triginta grossos computatos, et qui non habuerint^{ab} octuaginta marcas ex huiusmodi censu pecuniario, solvent iuxta quantitatem summae ^{ac}partem iustam^{ac}

^k hostilem MK₁, MK₂.

^{l-l} praesenti pecunia MK₁, MK₂.

^{m-m} hostium magnitudo illorum vires MK₁.

ⁿ MK₂ *dodaje*: secundum antiquas quietantias.

^{o-o} W MK₂ *opuszczone*.

^{p-p} de laneo quolibet MK₁.

^q *Wyraz opuszczony w* MK₂.

^r nostri et MK₂.

^s perpetui seu MK₁, MK₂.

^t W MK₁ *opuszczone*; w G. Sier. *opuszczono cały tekst*: et ipse solus [...] solvet.

^u MK₁ *dodaje*: solvet.

^v et oppidorum MK₁, MK₂.

^w qui MK₁, G. Sier.

^y vitrariis MK₂.

^x W MK₁ i G. Sier.: ut.

^z W MK₁ i MK₂, tu i do końca tekstu: octoginta.

^{aa} census MK₁.

^{ab} habuerint integras MK₁, MK₂.

^{ac-ac} iustam partem MK₁, MK₂.

¹ Mowa tu o wygasającym już czteroletnim rozejmie, zawartym z Zakonem Krzyżackim w początkach kwietnia 1521 r. Por. M. Dogiel, *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae*, t. IV, Wilno 1764, s. 219, nr 164; s. 221, nr 165; s. 223, nr 166.

² *Wyraz* albatorius *względnie* albatorium *niejasny*; w zestawieniu z *blechami* może dotyczyć warsztatów do wyrobu i bielenia płótna (por. Słownik Języka Polskiego, pod red. W. Doroszewskiego, t. I, Warszawa 1958, s. 548).

decem octo florenorum, hoc est a qualibet marca usuali sex grossos cum medio, ^{ad}quatuor denarios cum medio^{ad3}. Medietas autem a praedictis censibus nudis solvi debet^{ae} pro dominica Laetare proxima, alia medietas pro festo Nativitatis beatae^{af} Mariae.

[5]. Item domini spirituales et saeculares, ac etiam advocati, qui habent census pecuniarios nudos ex domibus, quae sunt in civitatibus sub locatione seu arenda, ex balneis, ex opificibus picis et cinerum, tabernis, cerdonibus, pistoribus, mercatoribus, laniis seu carnificibus, institis, sutoribus, alias ex omnibus proventibus pecuniariis, qui aliunde quam ex laneis^{ag} obveniunt, solvent similiter ab octuaginta marcis pecuniarum decem octo florenos in moneta ad ratas temporum suprascriptas, hoc est medietatem pro dominica Laetare proxima, aliam medietatem pro festo Nativitatis sanctae Mariae.

[6]. Palatini, castellani, dignitarii, succamerarii^{ah}, burgrabii castrorum, tribuni et alii omnes officiales, proventus pecuniarios quoscunque et qualescunque in zuppis, teloneis vel alibi^{ai} habentes, solvent etiam ab octuaginta marcis pecuniarum decem octo florenos in moneta ad ratas temporum supradictas.

[7]. Item venatores, custodes equirearum nostrarum regiarum, et servi dominorum, possessiones et proventus aliquos habentes, et neque civilem, neque aliam quamcunque contributionem solventes, solvent de quolibet laneo duodecim grossos; qui vero non habent integros laneos, secundum quantitatem lanei contribuent, de medio videlicet laneo sex grossos, de quarta parte lanei tres grossos.

[8]. Item villae nostrae regiae et dominorum saecularium, castris servientes et census non solventes, solvent vigore praesentis constitutionis de quolibet laneo novem grossos, non obstante eo^{aj}, quod antea publicas contributiones^{ak} solvere non solebant.

[9]. Item burgrabii terrestres es exactores, qui ex quodam abusu publicas contributiones pro regni defensione decretas de bonis suis non solvebant, contribuere debent de omnibus bonis suis, ac etiam de proventibus pecuniariis, quos habent, modo et ordine suprascripto, quemadmodum alii contribuent.

[10]. Item sculteti et advocati liberi villarum, non habentes census, duntaxat laneos colentes, solvent de suis laneis per unum fertonem; advocati vero colonos seu kmethones habentes, ita ut alii domini cum suis colonis, ad ratas supradictas contribuent, videlicet ^{al}de quolibet laneo decem octo grossos^{al}.

[11]. Item nobiles pauperes, colonos et census non habentes, de quolibet laneo culto solvent duodecim grossos; qui vero non colunt soli agros, nec colonos in eis habent, sed locant pro censu pecuniario ipsos agros suos, solvent ab octuaginta marcis pecuniarum decem octo florenos, ita ut a censibus nudis pecuniariis alii omnes contribuent. Illi vero nobiles, qui non habent laneos, sed praedia, computatis eiusmodi eorum praediis in laneos, solvent de quolibet laneo duodecim grossos, de medio^{am} laneo sex grossos, de quarta parte lanei tres grossos, et reliquum de quantitate laneorum. Ubi autem duo, tres aut^{an} quatuor pauperes nobiles unum laneum colunt, solvent omnes simul^{ao} de eiusmodi uno laneo duodecim grossos, alias quisque illorum solvet secundum quantitatem agri et portionis laneorum^{ap}, ^{aq}medietatem videlicet^{aq} pro dominica Laetare proxima, aliam medietatem pro festo Nativitatis sanctae Mariae.

^{ad-ad} w MK₁, G. Sier. opuszczono.

^{ae} debent MK₂.

^{af} sanctae MK₁.

^{ag} laneis illis MK₁, MK₂.

^{ah} MK₁ dodaje raz jeszcze: dignitarii.

^{ai} aliubi MK₂.

^{aj} ea MK₂.

^{ak} MK₂ dodaje: pro regni defensione.

^{al-al} W MK₂: de quolibet laneo culto solvent duodecim grossos. O. Balzer (CIP, t. IV-1, nr 38, s. 124, przyp. 7) dowodzi, iż wzmianka o 12 groszach w tekście MK₂ umieszczona została omyłkowo, w związku z tekstem następnego artykułu; miało być – jak w innych przekazach – 18 groszy. W MK₂ opuszczono następane zdanie: Item nobiles [...] grossos.

^{am} de medio vero MK₁.

^{an} vel MK₁.

^{ao} Brak w MK₁.

^{ap} lanei MK₂.

^{aq-aq} videlicet medietatem MK₁.

³ Mimo że w podstawowych tekstach MK₁ i G. Sier. słowa: quatuor denarios cum medio są opuszczone, O. Balzer uznał je za potrzebne i dodał na podstawie MK₂, gdyż istotnie osiemdziesiątą część z 18 zł stanowi suma 6,5 grosza, 4,5 denara.

[12]. Item civitates et oppida, tam nostra regia, quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, in toto regno nostro exactionem civilem, quam *szos* vocant, unam cum media iuxta antiquas quietantias solvent et contribuent. Quae quidem exactio civilis integra solvi debet per easdem civitates et oppida pro dominica ^{ar}-proxima Laetare^{ar}, medietas vero eiusdem^{as} exactionis civilis contribuetur pro festo Nativitatis beatae virginis ^{at}-Mariae proximo^{at}.

[13]. Quae autem^{au} civitates et oppida libertatem habent a civili exactione, et nihilominus de agris, quos colunt, solvunt census dominis suis de eisdem agris, solvent a^{av} quolibet laneo duodecim grossos; ubi vero dominis suis censum non solvunt, nihil contribuent de iisdem agris. Idem de villis vastatis^{aw}, exustis et libertatem habentibus, quae non solvunt census dominis suis, est intelligendum, ita quod^{ax} incolae huiusmodi villarum liberi sint^{ay} et esse debeant^{az} a solutione contributionis in praesenti conventu institutae.

[14]. Item inquilini in civitatibus, oppidis^{ba} et villis existentes, qui neque ^{bb}-exactionem civilem^{bb}, neque de laneis solvunt, et similiter piscatores circa fluvios aut^{bc} ^{bd}-aquas alias^{bd} residentes, qui nullos agros habent, item rustici septimanatim laborantes^{be}, solvent per sex grossos^{bf}.

[15]. Item contributio cerevisiae, vini, medonis, malmatici, muscatellae, *czopowe* dicta, in iisdem^{bs} civitatibus et oppidis ac etiam tabernis villarum, tam nostris, quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, incipiendo a proximo^{bh} festo Annuntiationis Beatae^{bi} Mariae^{bj} [25 III 1525] ^{bk}-usque ad aliud festum Annuntiationis Mariae^{bk} [25 III 1526] ad integrum annum a singulis cerevisiae coctoribus more solito solvi debet, ex quibuscunque braseis fuerit eadem^{bl} cerevisia cocta, sive brasea ipsa sint civium et dominorum, a^{bm} molendinis provenientia et commensurata^{bn}, sive domi facta; item etiam a cerevisia, quam domini et nobiles ex braseis suis coquunt seu braxant et illam dant ad propinandum suis tabernatoribus, ac etiam de cerevisia externa, ut Swidnicensi^{bo}, Thesinensi^{bp}, Bernoviensi et alia quacunque contributio ipsa *czopowe* solvatur.

[16]. Item tabernatores, qui advectitiam propinant cerevisiam, sex grossos hoc anno solvent.

[17]. Molendina^{bq} omnium villarum, tamstrarum, quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, quae *pozrebne*^{br} vocantur, manuales seu anniversarios molendinatores habentia, ex singulis rotis sex grossos solvant^{bs}. Haereditarii vero molendinatores dictarum villarum, et *folusze*, ex singulis rotis molendinorum suorum, quae *walne* dicuntur, unum fertonem persolvent ad ratas temporum supradictas.

[18]. Item molendina brasealia et haereditaria, aquatica et equestria, in omnibus civitatibus et oppidis ^{bt}-more veteri taxata^{bt}, et secundum antiquas quietantias, contributionem, quae *szos* dicitur, unam cum media a qualibet marca taxae duos grossos persolvent, pro dominica videlicet ^{bu}-Laetare proxima^{bu} integram contributionem *szos*, mediam vero pro festo Nativitatis^{bv} Mariae.

[19]. Minerariae vero officinae alias ferrum facientes, et serrae haereditariae ex singulis rotis per fertonem, annales autem officinae minerariae, et similiter annales serrae, hoc est locatae et^{bw} conductitiae, a qualibet rota sex grossos solvant^{bx}.

^{ar-ar} Laetare proxima MK₂.

^{as} eiusmodi MK₁.

^{at-at} Mariae virginis MK₁; Mariae virginis proxime futuro MK₂.

^{au} quidem MK₂.

^{av} de MK₁.

^{aw} vastis G. Sier.

^{ax} quidem MK₂.

^{ay} sunt MK₁, MK₂.

^{az} debent MK₁, MK₂, G. Sier.

^{ba} Brak w MK₁, G. Sier.

^{bb-bb} civilem exactionem MK₁.

^{bc} et MK₁.

^{bd-bd} alias aquas MK₂.

^{be} MK₂ dodaje: in quocunque loco fuerint.

^{bf} MK₂ dodaje: exceptis viduis, pauperibus, hortulanis ac familia artificum.

^{bg} huiusmodi MK₂.

^{bh} Wyrz opuszczony w MK₁, MK₂.

^{bi} Wyrz opuszczony w MK₁.

^{bj} MK₂ dodaje: proxime venturo,

^{bk-bk} W MK₂ opuszczono te słowa.

^{bl} Wyrz opuszczony w MK₁.

^{bm} ex MK₂.

^{bn} emensurata MK₂.

^{bo} MK₂ dodaje: Glogoviensi.

^{bp} Thessniensi MK₁; Theschnensi MK₂.

^{bq} Item molendina MK₂.

^{br} pozbne MK₁; pojszbne MK₂.

^{bs} solvent MK₁, MK₂.

^{bt-bt} more taxata veteri MK₁,

^{bu-bu} proxima Laetare MK₁.

^{bv} MK₂ dodaje: sanctae.

^{bw} Brak tego słowa w MK₁.

^{bx} solvent MK₁, MK₂.

[20]. Item molendina ventilia ^{by}-haereditaria duodecim grossos, illa vero molendina ventilia^{by}, quae^{bz} anniversarios molendinatores habent^{ca}, ^{cb}-sex grossos solvent^{cb} ad ratas temporum^{cc} supradictas, hoc est medietatem pro dominica ^{cd}-proxima Laetare^{cd}, et aliam medietatem pro festo Nativitatis^{ce} Mariae.

[21]. Item sacerdotes Rutheni, qui popones dicuntur^{cf}, ex singulis ecclesiis et synagogis mediam sexagenam grossorum, protopopones vero, alias *namiestnicy*^{cg}, per duos florenos in moneta solvent.

[22]. Item episcopi Rutheni, qui vladicae vocantur^{ch}, de censibus suis pecuniariis nudis quibuscunque solvent etiam, quemadmodum et alii, ab octuaginta marcis decem octo florenos, per mediam sexagenam computatos.

[23]. Item molendinatores haereditarii, qui tenent molendina sua et locant seu arendant mensuras suas pro pecunia, hii solvant^{ci} ab eiusmodi pecunia ita^{cj}, ut a censibus pecuniariis nudis est constitutum⁴.

[24]. Item dantes pecunias suas Iudaeis et quibuscunque aliis personis pro censu annuo, etiam ab octuaginta marcis pecuniarum decem octo florenos solvent.

[25]. Solutio autem a censibus nudis modo supradicto fieri debet⁵ medio uniuscuiusque^{ck} ^{cl}-iuramento solventis^{cl}, et medietas summae solvendae ab iisdem censibus pecuniariis nudis dari et solvi debet pro dominica Laetare proxima, ^{cm}-alia vero medietas pro festo Nativitatis^{cm} Mariae^{cn}. Et quicumque^{co} deprehensus fuerit fraudem aliquam in solutione ab ipsis censibus ^{cp}-pecuniariis nudis^{cp} commisisse, et non iuste id, quod debet, solvisse, duplum solvere teneatur.

[26].^{cq} Exactores autem ^{cu}-omnium et singularum^{cu} contributionum ^{cv}-inferius descripti^{cv} eas ipsas contributiones modo et ordine suprascripto^{cw} fideliter exigent, et collectas in manus palatini et castellani ad civitatem N.^{cj} perferent et omnino integre comportabunt; iurati-

[26]. ^{cr} Exactores autem praedictarum omnium et singularum contributionum eligentur in conventibus, quos districtui N. et N. in N. pro N.^{cx} statuimus et indicimus, qui quidem exactores eas ipsas contributiones modo et ordine suprascripto fideliter exigent, et collectas in manus

[26].^{cs} Ut^{ct} autem suprascripta ordinatio in exigendis eisdem contributionibus facta, debitae exequutioni demandetur, venerabilem N. et generosum N. in palatinatu Russiae et terra N. exactores designavimus et constituimus praesentibus litteris nostris, mandamusque, ut in manus

^{by-by} *Ślowa te opuszczone omylkowo w G. Sier.*

^{bz} *Brak tego wyrazu w MK₁.*

^{ca} *habentia MK₁.*

^{cb-cb} *grossos solvent sex MK₁.*

^{cc} *temporis MK₂.*

^{cd-cd} *Laetare proxima MK₁, MK₂.*

^{ce} *Nativitatis sanctae MK₂.*

^{cf} *vocantur MK₂.*

^{cg} *namieśnicy MK₂.*

^{ch} *dicuntur MK₂.*

^{ci} *solvent MK₁, MK₂.*

^{cj} *Wyraz opuszczony w MK₁.*

^{ck} *uniuscuiusque MK₁.*

^{cl-cl} *solventis iuramento MK₁, MK₂.*

^{cm-cm} *alia medietas pro festo Nativitatis beatae MK₁; alia vero medietas pro festo Nativitatis beatae sanctae MK₂.*

^{cn} *Mariae virginis MK₁.*

^{co} *quicumque autem MK₂.*

^{cp-cp} *nudis pecuniariis MK₁.*

^{cq} *Tekst ekspediowany do ziem wielkopolskich, według MK₁, MK₂ i G. Sier.*

^{cr} *Tekst ekspediowany do ziem małopolskich, MK₂.*

^{cs} *Tekst ekspediowany do ziem ruskich, MK₂.*

^{ct} *Nad tym ustępem w MK₂ napisano: Clausula finalis post articulum: Solutio autem etc. immediate scribenda ad terras duntaxat palatinatus Russiae, videlicet Leopoliensem, Praemisliensem, Chelmensensem, Haliciensem et Sanocensem.*

^{cu-cu} *omnium et singularum praedictarum MK₁.*

^{cv-cv} *in feriis descriptis MK₁.*

^{cw} *supradicto G. Sier.*

^{cx} *W MK₂ następują tu trzy odrębne klauzule, dla województw krakowskiego, sandomierskiego i lubelskiego, mianowicie: – in conventibus, quos districtui Cracoviensi et Proshoviensi Cracoviae, Czchoviensi et Bieccensi in oppido Bobowa, Xianzensi et Leloviensi districtibus in Zarnovycz pro dominica Reminiscere proxima [12 III 1525]; – in conventibus, quos districtibus Sandomiriensi et Radomiensi in Opathow, Opoczniensi et Chanczinensi in Radoschicze, Wislicensi et Pilsnensi in Tharnow; – in conventibus, quos districtui Lublinensi, Urzandoviensi, Lucoviensi in Lublin pro dominica Reminiscere proxima [12 III 1525].*

^{cj} *W MK₁ okienko; w G. Sier.: Plocensem.*

⁴ *Por wyżej art. 4.*

⁵ *Por. wyżej art. 4.*

que esse debent. Quorum alter erit saecularis, alter vero^{db} spiritualis. Spirituales exactores soli domini episcopi elegerunt et designaverunt, qui iuramenta a spiritualibus et contributionem a censibus eorum^{dc} pecuniariis nudis recipient. Eligentur etiam et eligi debent in eo ipso palatinatu N.^{de} ad eosdem infrascriptos exactores duo nobiles, qui cum palatino^{df}, castellano et exactoribus ipsis^{dg} pecuniam collectam^{dg} dispensabunt et militibus mercenariis iuxta praescriptum et^{dh} mandatum nostrum distribuent, rationemque^{di} de receptione pecuniae^{di} ab ipsis exactoribus ipse palatinus cum castellanis^{dj} ac duobus nobilibus electis audient et recipient. Pecunia vero huiusmodi hominibus et militibus de palatinatu N. duntaxat distribui debebit^{dl}.

[27]. Ut autem supradicta ordinatio in exigendis^{dm} contributionibus facta debitae executioni demandetur, ^{dn}generosos N.^{do} ^{dp}ad eas colligendas^{dp} in palatinatu N.^{dq} et districtu N.^{dr} designavimus^{dn} et constituimus praesentibus litteris nostris, mandamusque, ut in manus eorundem exactorum^{ds} pro tempore designato suprascriptas omnes contributiones persolvere curetis. Vobis vero capitaneis, quorum interest, mandamus, ut praefatis exac-

magnifici N.^{cz} ad civitatem N.^{da} perferent, et omnino integre conportabunt; iuratique esse debent. Quorum alter erit saecularis, alter vero spiritualis. Spirituales exactores soli domini episcopi eligent et designabunt, qui iuramenta a spiritualibus et contributionem a censibus illorum pecuniariis nudis recipient. Eligentur etiam et eligi debent in unoquoque praedictorum conventuum castellanus et duo nobiles, qui cum dicto palatino et exactoribus ipsis pecuniam collectam dispensabunt et militibus mercenariis iuxta praescriptum et mandatum nostrum distribuent rationemque de percepta pecunia ab ipsis exactoribus audient et respicient. Pecunia vero huiusmodi hominibus et militibus de palatinatu N.^{dk} duntaxat distribui debebit.

[27]. Ut autem supradicta ordinatio et constitutio ad omnium notitiam perveniat, vobis capitaneis, quorum interest, districte praecipimus et mandamus, ut illam et ipsos conventus dictos per publicas proclamationes ad universorum subditorum nostrorum praedictorum notitiam deduci ac pro tempore et terminis superius expressis sub poenis ad hoc constitutis⁶ absque cuiusvis morae et dilationis interventu de dictis contributionibus exactoribus,

eorum designato tempore easdem contributiones persolvere curetis. Vobis vero capitaneis, quorum interest, mandamus, ut praefatis exactoribus nostris pro tempore et termino superius expresso sub poenis ad hoc constitutis absque cuiusvis morae et dilationis interventu de dictis contributionibus per eos, ad quos pertinet, responderi faciatis et vos ipsi respondeatis; negligentes vero in solvendo et contumaces per pignorationes et alias poenas solitas ad solvendum easdem contributiones compellatis, illasque per publicas proclamationes ad universorum subditorum nostrorum praedictorum notitiam deduci faciatis. Pro officio vestro et gratia nostra.

[27]. Exactores autem ipsi praedictarum omnium et singularum contributionum eas ipsas contributiones modo et ordine suprascripto fideliter exigent, iuratique esse debent. Quorum alter, videlicet spiritualis, iuramenta a spiritualibus et contributionem a censibus illorum pecuniariis nudis recipient. Eligentur etiam et eligi debent in unaquaque terra palatinatus Russiae praedicti castellanus et duo nobiles, qui rationem de percepta pecunia ab ipsis

^{cz} Christophori de Schydlowyecz palatini et capitanei Cracoviensis ac regni nostri cancellarii MK₂.

^{da} Cracoviensi MK₂.

^{db} *Opuszczone* w MK₁.

^{dc} *Opuszczone* w MK₁.

^{de} *Okienko* w MK₁; Plocensi w G. Sier.

^{df} palatino et MK₁.

^{dg-dg} collectam pecuniam MK₁.

^{dh} *Słowo opuszczone* w MK₁.

^{di-di} de percepta pecunia MK₁.

^{dj} castellano MK₁.

^{dk} Cracoviensi MK₂.

^{dl} *Okienko* w MK₁; Plocensi w G. Sier. Duntaxat debebit distribui MK₁.

^{dm} iisdem MK₁.

^{dn-dn} *W* MK₁ *opuszczono*.

^{do} *Okienko* w G. Sier.

^{dp-dp} *W* MK₂: exactorem.

^{dq} *W* G. Sier.: Plocensi.

^{dr} *W* G. Sier.: in districtibus Plocensi et Bielscensi.

^{ds} eiusdem exactorum MK₂.

⁶ Por. konstytucje sejmu koronacyjnego z 1507 r., nr I, art. 12, oraz konstytucje sejmu piotrkowskiego z 1512 r., nr II: Constitutio de officiis capitaneis incumbendis diligenter exequendis.

toribus nostris pro tempore et termino superius expressis sub poenis ad hoc constitutis⁶ absque cuiusvis morae et dilationis interventu de dictis contributionibus per eos, ad quos pertinet^{dt}, responderi faciatis et vos ipsi respondeatis, negligentes vero et contumaces per pignorationes et ^{du}alias poenas solitas ad solvendum easdem contributiones^{du} compellatis. Pro officio vestro et gratia nostra facturi.

qui ad hoc fuerint deputati, per eos, ad quos pertinet, responderi faciatis et vos ipsi respondeatis, negligentes vero in solvendo et contumaces per pignorationes et alias poenas solitas ad solvendum easdem contributiones compellatis. Pro officio vestro et gratia nostra.

exactoribus audient et recipient; spirituales vero exactores soli domini episcopi eligent et designabunt. Facta autem ratione dari debebunt litterae recognitionis per ipsum castellanum et nobiles praedictos ad dictum palatinum Russiae, quanta pecuniae summa in singulis terris sui palatinus ex praefatis contributionibus collecta fuerit, quam ipsi exactores vel unus eorum in manus eiusdem palatini Russiae in Leopolum perferet, ubi tamdiu ipse exactor manebit, donec rothmagistri ex sua unaquaque terra suscipiantur et eis pecuniae distribuuntur. Ut autem ipsa pecunia collecta eo melius et securius dispensetur, eligendi erunt duo nobiles in terra Leopoliensi⁷, qui diligenter superintendant, ut per exactores in eorum et palatini praesentia pecuniae rothmagistris et militibus distribuuntur. Si quid vero pecuniarum post susceptionem militum et post distributam eis pecuniam superfuerit, id ipsi exactores illic Leopoli sub suis et ipsius palatini ac nobilium praedictorum superintendentium sigillis conservabunt; ipsisque exactoribus dictus palatinus Russiae et duo nobiles praefati superintendentes, ei adiuncti, dabunt litteras suas recognitionis ad unamquamque terram palatinatus Russiae, quantum pecuniarum rothmagistris et militibus distribue-

^{dt} pertinent MK 1.

^{du-du} W G. Sier. opuszczono te słowa.

⁷ O. Balzer podkreślił, iż wzmiankowani tu dwaj spośród szlachty ziemi lwowskiej, których należało wybrać dla przypilnowania wypłat należnych wojsku, nie są identyczni z delegatami, których w myśl postanowienia z początku niniejszego artykułu wybierano z każdej ziemi województwa ruskiego (zatem i lwowskiej) dla kontrolowania poborców. Ponieważ wypłata żołdu wojsku odbywać się miała tylko we Lwowie za pośrednictwem wojewody ruskiego i w obecności wspomnianych delegatów szlacheckich, przeto wynika stąd, że z innych ziem ruskich delegatów takich nie wybierano.

rint, quantumve ad servandum
illic Leopoli reliquerint.
Pecunia vero huiusmodi, ex
dictis contributionibus collecta,
rothmagistris in sua quaque
terra electis, et non aliis
distribui debebit.

Datum in conventionem generali Piotrkoviensi, feria sexta proxima^{dv} post festum sancti Valentini^{dw}
anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto [17 II 1525], regni^{dx} nostri decimo nono. Ad
mandatum^{dy} Regiae Maiestatis proprium.

III. LITTERAE UNIVERSALES EXACTIONIS DUCILLORUM^a

Sigismundus Dei gratia ^bRex Poloniae, Magnus Dux Litwaniae, Russiae Prussiaeque etc. dominus
et haeres^b, universis et singulis principibus, tam spiritualibus, quam saecularibus, reverendissimis et
reverendis in Christo patribus, dominis archiepiscopis, episcopis, necnon magnificis, generosis,
nobilibus, famatis et providis, palatinis, castellanis, capitaneis, tenutariis, terrigenis, nobilibus,
officialibus et eorum vicesgerentibus, haeredibus, advocatis, scultetis, civitatumque^c et oppidorum, tam
nostrorum quam quorumcunque subditorum nostrorum magistris civium, consulibus et
communitatibus, et generaliter omnibus subditis nostris, spiritualibus et saecularibus, cuiuscumque
status, conditionis et praeceminentiae existentibus, bona quaecumque, tam spiritualia quam saecularia,
civitates, oppida, villas, tabernas, possessiones et alia bona quocumque nomine nuncupata habentibus,
et signanter in terra N.^d existentibus, sincere et fidelibus nostris dilectis, salutem et gratiam nostram
regiam. Sincere et fideles nobis dilecti!

[1]. Noveritis communi omnium, tam spiritualium, quam saecularium consiliariorum nostrorum et
nuntiorum terrestrium in praesenti conventu ^ePyotrcoviensi generali^e congregatorum voto et concordi
voluntate exactionem ducillorum, quae *czopowe* dicitur, multis et arduis necessitatibus reipublicae ita
exigentibus, decretam^f esse, quae inchoari debet a festo Annuntiationis sanctae Mariae proximo [25 III
1525]¹, et continuari per integrum annum ad aliud festum Annuntiationis^g sanctae Mariae inclusive
anni millesimi quingentesimi vigesimi sexti [25 III 1526]. Exigetur autem ^hac solvi et^h exigi debebit
eadem ipsa contributio ducillorum secundum antiquam consuetudinem, modo videlicet infrascripto.

[2]. Ut quilibet cerevisiam coquens venalem, ex quibuscunque braseis fuerit eadem ipsa cerevisia
cocta, hoc est, sive brasea ipsa sint civium et dominorum, sive ex molendinisⁱ provenientia et
emensurata, sive domi facta, a quolibet vase singillatim vel coctura ipsius cerevisiae, iuxta locorum
consuetudinem antehac observatam, exactionem ipsam ducillorum in manus infrascriptorum exactorum
fideliter solvat, ita ut a maiori coctura alias *waru* plures grossi solvantur^j, et a minori pauciores iuxta
vasorum numerum et quantitatem et exactorum

^{dv} *Brak w G. Sier.*

^{dw} *Valentini proxima MK₁, MK₂.*

^{dx} *regni vero MK₁, ^{dy} mandatum sacrae MK₁; calej formuły, ad mandatum [...] proprium brak w MK₂.*

^a W tekście tym, wzorem O. Balzera, uwzględniamy odmianki zawarte w obu zapisach metrykalnych MK₁, t. 38, s. 215-218 oraz MK₂, t. 39, s. 275-277, a także w jedynym zachowanym wpisie w księgach sądowych (AGAD, G. Sier., inscripciones, t. 6, k. 163-164). Mandaty do starostów, pozostające w związku z niniejszym uniwersalem, omówił O. Balzer, t. IV-1, nr 38, s. 121-122.

^{b-b} W MK₁ i MK₂: etc.

^c civitatum MK₁.

^d W MK₁ i G. Sier. pozostawiono wolne okienko. W MK₂ dodano: et districtibus N. et N.

^{e-e} generali Piotrkowiensi MK₂.

^f decretum G. Sier.

^g Wyraz opuszczony w MK₁.

^{h-h} et solvi ac MK₁, MK₂.

ⁱ molendino MK₁, G. Sier.

^j Wyraz opuszczony w G. Sier.

¹ Czopowe, ustanowione na mocy poprzedniego uniwersalu z 29-30 kwietnia 1524 r. (por. konstytucje sejmu walnego piotrkowskiego z 1523 r., nr IX), skończyło się z datą 21 stycznia 1525 r.